

OPou (*ThPu*, 135), Subj Pres. *satisfàcia* en la *Lucrecia* del men. JRamis i Ramis, a. 1769 (ed 1968, p 78) Notem que en la locució *estar satisfet* tendeix avui en l'ús propi a fer-se una distinció de règim segons matís semàntic, construint *sat de* en el sentit estricte però *sat amb* en l'ús emfàtic «la mare d'ell està molt *satisfeta* amb la teva carta», Coromines (lletres de 1903) si fos de seria quasi només 'ha rebut explicacions suficients' mentre que aquí no hi havia satisfaccions sinó goig i confort a donar a la vella.

Satisfacció, pres del ll tardà *satisfactio*, -onis: anti-gament sol trobar-se -ació: Llull, *Blanq*, *NCl* II, 122 23, però els mss. lullians ja vacillen entre aquesta variant i la mod. més llatinitzant: «a *satisfacció* --- a *satisfacció* cové que hom reta ço que té de tort», ibid 1, 273.17, 19. *Satisfactori* [Belv.]; *satisfactor*; *satisfactent* *Satisfadar*, terme jurídic, b ll. *satis dare* [S. XIV-XV, *DG*, *AlcM*]; *satisfacció* [Belv.]

1 És lícit sospitar que en sigui una variant un hapax del *Decam*: «com --- hom molt e *acesat*» (trad «si come agiato uomo») VII, § 1, 385.16, és clar que només amb gran reserva, si bé tanmateix no es veu altra cosa raonable (car l'entrebanc fonètic i morfològic fóra pitjor si volguéssim partir d'un derivat aprocençalat de SEDÈRE).

Sadorna, sadorija, V. sajólida

+SADORN o més aviat SEDORN, herba de les altes muntanyes, origen incert, potser pre-romà, o potser més aviat del ll. SATURNUS (en la variant local SETURNUS), que passava per ser el déu de la sembra en el sentit de cereal no sembrat — sembrat per un déu. □ 1.ª doc : *satorna*, S. XIV?

Més molt conegut dels nostres alts Pirineus Ja deia en el meu treball sobre Cardós i Vall Ferrera (localitzant *sudorn* a les dues altes branques d'aquesta i a Farrera). «Herba que neix a l'alta muntanya per les pales i cingleres; és semblant al blat, però més verdosa i fa unes espigues en forma de vetes tallants, ordinàriament d'uns dos pams d'alçada, però pot arribar a ésser alta com un home; el bestiar en menja molta, sobretot els isards i les cabres, a les quals dóna llet abundant; és viu també a Cerdanya (Meranges, 1935), en aranès es diu *sadúr* o *sudúr*, no tinc altres testimonis de l'existència d'aquest mot a la resta de Cat que els que dóna la toponímia: *Pala del Sudorn*, terme d'Espot, *Canals de Sudorn*, terme de Bescaran, 1935, quant a la *Costa del Sadorn*, alt Berg (Gisclareny, 1935), ja no és tan segur que vingui del mateix mot, vista la pronúncia *sadörn* (1935)» (*BDC* XXIII, 309-10) En el *BCEC* (1905, 44) es descriu aquest paratge, amb el nom de *Cap de Sadorn*.

També fa gra (Àreu), com la sistra, i creix pels mateixos indrets (Tor). A Espot donen a aquell cim (2689 alt., entre la Pala d'Eixe i la Mainera) el nom de *P del sedörn*, i descriuen l'espiga alta de l'herba com la d'un cereal, que en mengen cabres i ovelles (1957); «*sedörn*: espècie de gesp, més espigat, que recorda 'l' llas-tó» Aneto, 1957. Jo mateix més tard n'he trepitjat bas-

tant anant pels alts de la Vall de Boí: és com una fenaleta però més tirant cap als gamons, si bé més baix i de fulla més estreta que aquests, 1953, 1968, 1969, 1970, 1982, sempre pronunciat *sedörn* (Barruera, Durro, Taull, Boí) 1

En fi també a la Vall d'Aran, oit *sudúr* a Canejan, i *sadúr* a tres pobles del centre i els alts de la vall (on -rn > -r) (1933-34), com a nom d'una herba semblant al blat, però més verdolosa, amb llavorettes, i de fulles estretes i llargues d'un pam, i branquetes i espigues de vegades altes tant com un home: només creixent dalt de la muntanya, cap a les pales inclinades, és l'herba que ve més aviat a la primavera, i se la mengen els isards, però també al bestiar li agrada pasturar-la, i és bona sobretot a les cabres, que s'hi tornen molt lleteres

Sembla que deu haver existit també en terres més nòrdiques. En primer lloc, en un poema andònim (segle XIV, potser més aviat oc. que cat. o ribag. de transició), llegim «un tortel --- lo fazie / de viiii anonas --- / de la palla c' om enforna / e de una erba que ha nom *satorna*» (*Rom* XIV, 522.60) (cita única en el PSW VII, 479) doncs, rimant en ó D'altra banda potser petrificat com a NL a l'alta Alvèrnia: un llogaret dit *Sadours* en el mun. de Mourjou, escrit *Sadoux* el 1747, però la grafia *Sadorins* de 1523, ens preguntem si no és mal llegida per *Sadorins*; i un altre llogaret *Le Sédour* agregat a Riom, que ja consta com *el Cedor* l'any 1441 (Amé, *Dict Top du Cantal*)

Quant a l'etimologia, és clar que amb una herba així és lògic pensar en matèria pre-romana, porta que hem de deixar ben oberta Altrament no és absurd preguntar-se si hi ha relació amb el nom de la *SAJOLIDA*, ll *SATURĒJA*, puix que Walde-H. declara aquest d'origen desconegut i («probt. manlleu»), però encara menys podem mirar-ho com a versemblant vista la naturalesa de les dues plantes El nom de *La Setornera*, gran pala cap dalt del Corronco, entre Durro i Enill-Castell, confirmaria —si fes falta— que el mot tenia -T- etimològica en el pre-català de l'Alta Ribagorça, i no pas -D-, com ja podíem creure a priori.

La fonètica condueix, doncs, a pensar en el nom del déu SATURNUS itàlic — de la *Saturna Tellus* A tort, o no ben sense raó, era lloc comú dels antics mirar-lo com a déu de la sembra (ll *satio*, *satius/serere/semen*). Tant se val que l'etimologia vera fos per allà o per la banda de l'etrusc, si això fou creença acceptada per gent de saber o pel poble; car essent quasi un cereal, però sembrat no pas per l'home sinó per la naturalesa, es pogué sostenir que era l'herba sembrada pels déus o pel déu de la sembra.

I en tot cas no s'hi podria objectar la e de la forma *sedorn*, que bé sembla ser la bàsica (d'on *sodorn*, *sudo-*, cf. *fenoll* > *fonoll*, *funoll*), car justament hi hagué del nom del déu una variant antiga i estesa amb SE-, grafiat així o amb AE: una pitxer o *poculum* duu la inscripció *Saeturni pocolom* (*CIL* I², 449), vas de Preneste datat en el S. IV a. C.; i segons Festus aquesta seria la forma en què consta el nom del déu en els Himnes Saliars (Lindsay II, 41; Lindsay, *Handbook of Latin*